

I. UIT HET LEERPLAN (pagina 183-184)

1.1. Doelen

- Kinderen leven zich in in de personages van het verhaal.
- Ze kunnen de symbolische betekenis vatten van voorwerpen en situaties die erin voorkomen.
- Ze begrijpen de tekst als uitdrukking van geloof, hoop en liefde, door te ontdekken wat er gezegd wordt over de relatie tussen God en mens en tussen mens en wereld.
- Ze vinden in de tekst een oproep tot geloof, hoop en liefde.
- Ze brengen hun indrukken over een verhaal tot expressie: in woord, drama, muzische expressie, enz.
- Ze reflecteren op het Gods- en Jezusbeeld dat spreekt uit de verhalen.
- Ze reflecteren op de betekenis van het verhaal voor mensen van vroeger en nu en denken erover na hoe aspecten van de Bijbelse boodschap een invloed kunnen hebben op hun eigen manier van denken, zijn en doen.
- Ze kunnen de relatie zien tussen de onderwerpen die in de loop van het jaar aan bod komen en aspecten ervan die in de verhalenreeks ter sprake komen.
- Ze kunnen aspecten van de boodschap van een verhaal actualiseren en in verband brengen met verschillende relatievelden in hun eigen bestaan. Voor de tweede cyclus ligt hierbij het accent vooral op het relatieveld 'jij - ik - jij'.

Verwijzingen naar het **Raamplan voor het Buitengewoon Lager Onderwijs** voor dit onderwerp vindt u op www.averbode.be/sterren.

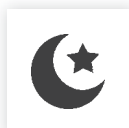
1.2. Aangeboden inhouden om de doelstellingen van het leerplan te realiseren

COMPONENT VAN LEVENSBESCHOUWELIJKE EN RELIGIEUZE GROEI	INVALSHOEK BIJBEL - KERK - KIND
<p>D. Openkomen voor symboliek: geloofstaal, rituelen, vieringen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Het volledige verhaal van Mozes (Ex. 1-40, Nu. 13, Dt. 32-34) volgens de methode 'Godly Play' - Lied 'Mozes uit het water gered' - Verhaal 1: Mozes uit het water gered (Ex. 1 en 2, 1-10) - Verhaal 2: Mozes komt op voor zijn volk (Ex. 2, 11-25) - 'Alles achterlaten' – verhaal over vluchtelingen vandaag - Verhaal 3: God vraagt Mozes zijn volk te redden (Ex. 3-4, 17) - 'Heilige plaatsen' in verschillende religies - Verhaal 4: Mozes gaat terug naar Egypte (Ex. 4, 18-13) - Verhaal 5: De tocht door de Rietzee (Ex. 14-15) - Lied van Mirjam: 'Zing nu voor God' - De sedermaaltijd bij de joden (pesachfeest) - Verhaal 6: Veertig jaar in de woestijn (Ex. 16-17) - Link met het Onzevader 'Geef ons heden ons dagelijks brood' - Verhaal 7: Het verbond tussen God en zijn volk (Ex. 19-40) - Lied 'Tien wijze woorden' - Verhaal 8: Het verbond wordt verbroken (Ex. 32) - Het tabernakel in de katholieke kerk - Verhaal 9: De verdere tocht naar het beloofde land (Nu. 13; Dt. 32-34)

II. CONCRETE DOELSTELLINGEN VOOR DE KLAS

Het leerplan suggereert om de verhalenreeks van Mozes als een ‘vervolgvertelling’ aan te bieden in de loop van enkele maanden van het schooljaar. Om de kinderen de rode draad in het verhaal te laten zien, bieden we in ‘Sterren aan de hemel’ eerst het verhaal in zijn geheel aan. We baseren ons hierbij op de methode Godly Play.

Vervolgens behandelen we de verhalen afzonderlijk, volgens het leerproces verkennen, verdiepen, verwerken. De uitwerking van elk verhaal kan maandelijks gebeuren. Voor elk verhaal voorzien we in twee tot vier lestijden, afhankelijk van de mogelijkheden in de klas. Naast hun werkbundel kunnen de kinderen ook beschikken over hun persoonlijke bijbeltje ‘Verhalen van Mozes’ bij dit onderwerp. Ook u, als leerkracht, vindt in dit bijbeltje alle behandelde Bijbelteksten uit dit onderwerp terug.

Het verhaal van Mozes (Moesa) komt ook voor in de Koran en kan dus zonder problemen aan islamitische kinderen verteld worden.

Het kan voor islamitische leerlingen een extra motivatie vormen om het verhaal te beluisteren en erover na te denken. De versies uit de Koran en de Bijbel vertonen inhoudelijk veel overeenkomsten. Er zijn ook verschillen inzake de opbouw en bepaalde details van het verhaal, maar meestal hebben deze verschillen geen belang voor het verloop van het verhaal of voor de boodschap ervan.

Het is goed dat de leerkracht bij de lezing van het verhaal wijst op enkele eigen elementen die de Koran opneemt in deze verhalen. Bij elk verhaal brengen we die elementen ter sprake.

De Mozesverhalen in de Koran vormen geen aaneensluitend geheel. De gegevens zijn verspreid over 34 soera's, bevatten heel wat herhalingen en staan niet altijd in dezelfde volgorde als in het Bijbelboek Exodus.

Eigenlijk gaat het niet zozeer om verhalen maar wel om belerende bezinningen op het leven van Mozes (Moesa), die geschetst wordt naar het model van Mohammed.

Met 136 vermeldingen in de Koran is Mozes veruit de meest genoemde profeet, meer dan Jezus en Abraham.

In de oudste Koranteksten komt Mozes onmiskenbaar als een profeet naar voren: iemand die zonder omwegen opkomt voor het monotheïsme, het geloof in de ene God. Pas in latere Koranteksten verschijnt hij als wetgever.

De Koran bevat ook een paar andere ‘profetenverhalen’ over Moesa die geen Bijbelse achtergrond hebben (18, 60-82): hij gaat op tocht en ontmoet een onbekende gezelschap, een ‘dienaar Gods’, die (niet in de Koran, maar in de traditie) al-Khadir genoemd wordt.

(Bron: ‘Ontmoeting – De islam binnen de katholieke godsdienstlessen in het basisonderwijs’, Frans Hitchinson, 2002)

Invalshoek + lesonderwerp

Eerste kennismaking met de volledige verhalencyclus van Mozes
(Ex. 1-40, Nu. 13, Dt. 32-34)

Doelstellingen

- De kinderen maken kennis met de volledige verhalencyclus van Mozes.
- Ze linken enkele belangrijke voorwerpen aan de gebeurtenissen uit het leven van Mozes.
- De kinderen vertellen hun eerste indrukken bij het verhaal: wat ze mooi of belangrijk vinden, wat iets zegt over zichzelf, wat ze zouden weglaten ...
- De kinderen verwerken op een creatieve manier het beluisterde verhaal.
- De kinderen verwerken het verhaal van Mozes in een kort vieringsmoment.

Werkvormen + leermiddelen + evaluatie

Mozes – voorwerpen Godly Play

Voor het uitwerken van deze eerste kennismaking van het verhaal van Mozes lieten wij ons inspireren door Godly Play. Deze methode legt de nadruk op geloofscommunicatie en het zelfontdekkend leren van kinderen. De grondlegger is Jerome W. Berryman. Voor meer informatie verwijzen wij graag naar de volumes van 'The complete guide to Godly Play'. Op het ogenblik van verschijnen van 'Sterren aan de hemel' bestaat er nog geen vertaling in het Nederlands. Ook op de dvd 'Nieuwe werkvormen voor de godsdienstles' bij deze methode komt u er meer over te weten.

Materiaal:

- baby in een mandje en riet (groene vilten stengels)
- takken in vuur (brandend braambos)
- twee vilten stukken stof in blauwe kleur (stellen gespleten water voor)
- kwartels en manna
- staf (stok) en rots
- hoge berg
- gouden kalf
- twee stenen tafelen, gebroken
- ark

Zorg dat alle voorwerpen van ongeveer dezelfde grootte zijn. Probeer zo veel mogelijk 'echte' voorwerpen te vinden, in de speelkamer van (uw) kinderen, de kleuterschool ...

Als u bepaalde voorwerpen niet meteen kunt vinden, dan kunt u ook de tekeningen van bijlage 1 kopiëren. U gebruikt die dan in plaats van de voorwerpen.

Vorbereiding van de vertelruimte

Lied 'Luister met je hart'

De bovenstaande voorwerpen plaatst u in een grote lade of op een langwerpige karton, of gewoon op de grond, zoals aangegeven op de tekening. Over de voorwerpen komt een doek.
De kinderen hebben de voorwerpen nog niet gezien.

Terwijl u het verhaal vertelt, gaat u telkens een stukje meer van de sluier oplichten. U gaat van rechts naar links (vanuit het perspectief van de verteller).

De kinderen zitten in een halve cirkel rondom u. De bedoeling is om hun aandacht volledig naar de voorwerpen te richten. U laat telkens heel duidelijk het voorwerp zien waarover u gaat vertellen. Tijdens het vertellen kijkt u ook enkel naar het voorwerp waarover u vertelt en niet naar de kinderen. Toon elk voorwerp ook heel traag, terwijl u vertelt. Spreek op voorhand goed af dat de kinderen op hun plaats moeten blijven zitten en tijdens het vertellen niet dichterbij mogen komen, anders kan niet iedereen het goed zien.

Leid de Bijbeltekst in met behulp van het ritueel 'Luister met je hart'. Wij raden u ook aan om een kaarsje aan te steken voor u begint met het vertellen. Zo voelen de kinderen aan dat het om een speciaal verhaal gaat. U kunt ook starten met een gong, een klein belletje ... en het dan een poosje stil houden.

Wat voorafging: het verhaal van Jozef (uitgewerkt in het derde leerjaar)

In het derde leerjaar werkten de kinderen uitvoerig rond het verhaal van Jozef. U kunt hun vragen wat zij zich nog van dit verhaal herinneren. Eventueel vraagt u aan uw collega van het derde leerjaar of u het bijbelje 'Verhalen van Jozef' even mag lenen. U kunt ook de voorwerpen (of tekeningen) tonen die toen gebruikt werden om het verhaal in de klas te vertellen. De kinderen vertellen dan bij deze voorwerpen het verhaal:

- een mandje met 12 mannetjes in, die twaalf zonen van Jakob voorstellen (Jozef had tien oudere halfbroers; hij was de elfde in de rij, maar had een andere mama, die Lea heette. Na hem kwam nog zijn broer Benjamin.)
- een kleurrijk kleed (de mantel van Jozef) (Jozef kreeg van zijn papa een prachtige mantel. Dat maakte de broers jaloers.)
- twaalf graanhalmen gebonden tot een schoof (Jozef vertelde dat hij droomde dat zijn broers voor hem neerbogen als graanhalmen.)
- beeld van de zon, maan en 11 sterren (Jozef vertelde dat hij droomde dat zijn broers en zijn ouders voor hem neerbogen als de zon, de maan en de sterren.)
- doosje gevuld met zilveren munten (Jozef wordt door zijn broers verkocht.)
- een piramide (Jozef wordt naar Egypte geleid om daar te werken als slaaf.)

- een koe (Die staat voor de droom van de farao met zeven vette en zeven magere koeien. De zeven vette koeien stellen zeven jaren van overvloed voor, de zeven magere koeien stellen zeven jaren van voedselschaarste voor.)
- een graanhalm met zeven aren (Die staat voor de droom van de farao met zeven mooie aren en zeven zieke aren die de mooie verslinden. – zelfde uitleg als bij de koeien)
- zak met graan (De broers van Jozef komen graan kopen in Egypte. Jozef maakt zich kenbaar aan zijn broers.)

Het verhaal van Mozes vertellen

In de linkerkolom vindt u welke voorwerpen u de kinderen laat zien en eventueel welke gebaren u hierbij kunt maken. In de rechterkolom leest u wat u hierbij vertelt.

Voorwerpen die u de kinderen geleidelijk laat ontdekken ...	Wat u erbij vertelt ...
<p><i>Het bijbeltje 'Verhalen van Jozef uit het derde leerjaar (zie hierboven, 'Wat voorafging ...')</i></p>	<p>Het was meer dan 400 jaar geleden dat Jozef zijn familie naar Egypte bracht. De nieuwe farao had nooit van Jozef gehoord.</p> <p>Hij liet de Israëlieten, het volk van God, werken als slaven.</p> <p>Maar de farao was ook bang. Hij zag dat het volk van God steeds talrijker werd. Hij was bang dat de Israëlieten hem zijn macht zouden afpakken. Daarom liet hij alle eerstgeboren jongetjes doden.</p>
<p><i>Voorwerp 1: baby in een mandje (Bedek het heel langzaam met het groene vilten riet.)</i></p>	<p>Een van de mama's maakte een mandje van riet. Ze legde haar baby in het mandje en zette het tussen het riet van de Nijl.</p> <p>De dochter van de farao vond het mandje. Ze noemde de baby Mozes en voedde hem op in het paleis.</p> <p>Toen Mozes een jongeman was, zag hij hoe een Egyptenaar een Israëliet sloeg. Mozes werd heel boos en doodde de Egyptenaar. Daarna vluchtte hij naar de woestijn.</p> <p>Mozes verbleef 40 jaar bij Jetro en zijn familie. Hij zorgde voor de schapen. Hij trouwde met Sippora, een dochter van Jetro.</p>

<p><i>Voorwerp 2: takken in vuur (brandend braambos)</i></p> <p><i>Houd uw handen beschermend boven de braamstruik (als Gods aanwezigheid).</i></p>	<p>Op een dag trok Mozes met zijn kudde schapen tot aan de berg Horeb (of Sinai). Daar zag hij een brandende struik. Maar de struik brandde niet op.</p> <p>God sprak tot Mozes vanuit de brandende braamstruik. Hij vroeg hem de Israëlieten uit Egypte te bevrijden. Mozes moest zijn volk redden uit de slavernij.</p> <p>Maar Mozes zei: 'Wie ben ik dat ik dat kan doen?' God zei: 'Ik zal bij je zijn.' 'Wat is je naam?' vroeg Mozes. 'Mijn naam is Jahwe, jullie God.' 'Kun Je niemand anders sturen?' vroeg Mozes. 'Aäron, je broer, zal met je meegaan. Hij zal in jouw plaats spreken.'</p> <p>Zo ging Mozes terug naar Egypte om aan de farao te vertellen dat hij zijn volk, de Israëlieten, moest laten gaan. Mozes ging verscheidene keren naar de farao om hem te vragen de Israëlieten vrij te laten, maar de farao zei: 'Nee!' Toen gebeurden er verschrikkelijke dingen in Egypte. Uiteindelijk zei de farao: 'Ja!'</p>
<p><i>Voorwerp 3: twee vilten stukken stof van blauwe kleur (stellen gespleten water voor)</i></p> <p><i>Beweeg traag met uw vingers tussen de twee stukken stof, om te tonen hoe de Israëlieten door het water trokken.</i></p>	<p>God hielp Mozes zijn volk door het water leiden. Ze waren op weg naar het land van de vrijheid, het land van melk en honing, het beloofde land.</p>
<p><i>Voorwerp 4: kwartels en manna</i></p>	<p>Veertig jaar lang waren ze onderweg. De Israëlieten waren moe en kregen honger. Ze begonnen te klagen bij Mozes.</p> <p>Maar God toonde dat Hij bij hen was. Hij stuurde hun kwartels en manna om te eten.</p>
<p><i>Voorwerp 5: staf (stok) en rots</i></p>	<p>Wat later kregen ze dorst van het stappen in de woestijn. Ze gingen opnieuw klagen bij Mozes. En Mozes sprak tot God.</p> <p>God zei: 'Sla met je stok op een rots.'</p> <p>Mozes deed dat. Er kwam water uit de rots en iedereen kon drinken.</p>

<p><i>Voorwerp 6: hoge berg</i></p>	<p>De Israëlieten waren vrij. Toch wisten ze niet goed welke weg ze moesten gaan. Met Gods hulp leidde Mozes zijn volk naar de berg Horeb (of Sinai), de berg waar God tot hem gesproken had in een brandende braamstruik.</p> <p>Mozes ging alleen de berg op om er met God te praten. De Israëlieten wachtten beneden. Het duurde heel lang ...</p>
<p><i>Voorwerp 7: gouden kalf</i></p>	<p>De Israëlieten begonnen te denken dat Mozes nooit meer terug zou komen. Daarom vroegen ze aan Aäron, zijn broer, om een nieuwe god voor hen te maken. Die god kon hen dan verder leiden.</p> <p>Aäron nam alle gouden sieraden van de vrouwen en smolt het goud. Hij maakte van het goud een kalf.</p> <p>Hij gaf het gouden kalf aan de Israëlieten en zei: 'Hier is jullie god!'</p> <p>De Israëlieten bouwden een altaar en aanbaden het gouden kalf.</p>
<p><i>Voorwerp 8: twee stenen tafelen, gebroken</i></p>	<p>Mozes kwam terug de berg af. Zijn gelaat schitterde. Hij droeg de twee stenen tafelen met de tien geboden van God op. Maar toen hij beneden was, zag hij dat de Israëlieten een gouden kalf aanbaden.</p> <p>Mozes werd heel boos. Hij gooide de stenen tafelen met de tien geboden op de grond.</p> <p>Hij nam het gouden kalf en gooide het in het vuur. De Israëlieten hadden spijt van wat ze gedaan hadden. Daarom gaf God opnieuw de tien geboden aan Mozes. En Mozes gaf de geboden aan zijn volk.</p>
<p><i>Voorwerp 9: ark</i></p> <p><i>Raak met respect de lade of het doek aan waarop de voorwerpen liggen terwijl u over het overlijden van Mozes spreekt.</i></p>	<p>God vroeg aan Mozes om een ark te bouwen, een kist waarin hij de tien geboden kon plaatsen. De Israëlieten maakten een ark, zoals God gevraagd had. Ze zetten een deksel van goud op de ark. Ze maakten er ook draagstokken aan. Zo konden ze de ark overal meedragen.</p> <p>God vroeg aan Mozes om ook een tent te bouwen, een tabernakel. Zo konden ze de ark in het tabernakel plaatsen. In die tent sprak Mozes met God, van aangezicht tot aangezicht. Als Mozes naar buiten kwam, schitterde zijn gelaat.</p> <p>Na veertig jaar kwamen ze aan een andere berg, de berg Nebo. Van hieruit kon Mozes het beloofde land zien. God zei: 'Dit land geef Ik aan je volk, maar jij zult het nooit bereiken.'</p> <p>Niet lang daarna stierf Mozes. In Israël is er nooit meer een profeet geweest als hij. God liet Mozes wondere daden doen. Hij sprak met hem als een vriend.</p>

Maak het gedurende enkele ogenblikken heel stil. Overloop met uw ogen en met een licht gebaar van uw handen het verhaal zoals het door de voorwerpen uitgebeeld ligt op het doek.

Laat het verhaal doordringen bij de kinderen.

Stel vervolgens enkele vragen waarop de kinderen vrijblijvend kunnen reageren:

Ik vraag me af welk deel van het verhaal je het mooist vindt ...

Ik vraag me af welk deel van het verhaal je het belangrijkste vindt ...

Ik vraag me af welk deel van het verhaal iets over jezelf zegt of dat heel speciaal voor jou is ...

Ik vraag me af of we iets kunnen weglaten uit het verhaal en toch alles overhouden wat belangrijk is ...

Wees tijdens deze vraagstelling niet bang voor de stilte. De bedenkingen van de kinderen moeten geleidelijk kunnen rijpen. Er wordt tijdens deze uitwisseling niet gediscussieerd.

Ieder zegt wat hij wil zeggen, zonder dat anderen hierop in moeten gaan.

Zorg vooral voor een rustig verloop. De sfeer is bijna meditatief ...

Berg alle voorwerpen geleidelijk weer op. Neem elk voorwerp in omgekeerde volgorde op, toon het nadrukkelijk en benoem het. (Bv. 'Dit is het brandend braambos.'). Plaats de voorwerpen bij de creatieve materialen (zie volgende stap), zodat de kinderen die het wensen hiermee het verhaal kunnen naspelen.

Geef de kinderen vervolgens de kans het verhaal op een creatieve manier te verwerken.

Materiaal: tafel met allerlei knutselmateriaal (kleurpotloden, wit papier, kleurpapier, papier van allerlei textuur, linten, sterretjes, lijm, scharen, slingers, penselen, verf, klei enz.), schrijfgerei met schrijfbladen, enkele kinderbijbels met het verhaal van Mozes, de voorwerpen die gebruikt werden tijdens het vertellen ...

Verken samen al het materiaal dat u uitgestald hebt. Geef de kinderen de opdracht een persoonlijke verwerking te maken van het verhaal:

- iets tekenen, schilderen of knutselen,
- iets schrijven,
- in stilte het verhaal lezen in een bijbel,
- kijken naar de voorwerpen die gebruikt werden en hiermee zelf het verhaal proberen na te vertellen of ermee spelen,
- met iemand anders over het verhaal praten,
- ...

Terwijl u vertelt welke mogelijkheden er bestaan om het verhaal te verwerken, blijven de kinderen nog in de kring zitten. Vervolgens zegt ieder kind wat het van plan is te doen. Zodra ze gezegd hebben wat ze willen doen, gaan ze aan de slag. Als kinderen zeggen dat ze nog niet weten wat ze precies willen doen, is dat ook goed. Door andere kinderen te horen zeggen wat ze gaan doen, krijgen ze zelf ook een idee.

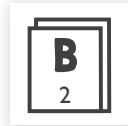
Beperk deze activiteit in de tijd. Vijf minuten voor het einde kondigt u aan dat er nog vijf minuten overblijven. Zo kunnen de kinderen rustig alles opruimen.

Het is niet de bedoeling dat kinderen hun werkje laten zien aan elkaar. Ze hebben het echt voor zichzelf gemaakt. Anders loopt u het risico dat ze met elkaar gaan vergelijken en dat sommige kinderen de volgende keer liever niets zullen maken, of prestatiegericht werken, terwijl het de bedoeling is om via hun zintuigen iets met het verhaal te doen.

De kinderen kunnen hun werkje mee naar huis nemen of ergens in een hoekje van de klas bewaren.

'Mozes', p. 2

Lied 'Gered uit het water'

Ga samen met de kinderen in een kring zitten. Laat hen dan het lied 'Gered uit het water' beluisteren. Vraag de kinderen al op voorhand welke dingen uit het lied ze herkennen.

De kinderen beluisteren het lied een eerste keer.

Bij de tweede keer dat ze het lied beluisteren, maken ze de opdracht in hun werkbundel op p. 2.

Geef hierbij deze instructie:

Naast het lied vind je tekeningen van de voorwerpen en de persoon die ik gebruikt heb bij het vertellen. Onderstreep in de liedtekst de namen van deze voorwerpen en deze persoon.

Geef een mandje door met stukjes brood (het mag ook ander lekkers zijn: stukjes platte koek, een koekje ...). De kinderen mogen er een stukje uit halen, geven de mand door en wachten tot iedereen iets genomen heeft.

Zeg daarna:

Nu mogen we van het verhaal proeven. Zoals de Israëlieten het brood aten voor hun vertrek uit Egypte, of het manna toen ze in de woestijn waren, zo mogen wij nu ook samen het brood eten. We zijn dankbaar om het mooie verhaal van Mozes (Moesa voor moslims). Laat ons samen dankbaar dit verhaal proeven.

De kinderen eten samen het brood of de koek op.

Geef elkaar daarna een hand en bid samen een Onzevader. Leid dit zo in:

We bidden samen tot God, die christenen ook 'Vader' noemen.

Zeg dat u de volgende dagen of weken nog zult werken met het verhaal van Mozes.

Laat de uitgestalde voorwerpen op een goed zichtbare plaats in de klas staan. U kunt er tijdens de volgende lessen naar verwijzen.

Invalshoek + lesonderwerp

'Mozes uit het water gered' (Ex. 1 en 2, 1-10)

Doelstelling

De kinderen kunnen het verhaal 'Mozes uit het water gered' navertellen.